

KULTURNO PROPAGANDNI KOMPLET BR. 236, GOD. XVI, BEOGRAD, SREDA, 20. OKTOBAR 2021.

Redakcija: Aleksandra Sekulić, Dejan Vasić, Jelena Veljić, Dušan Grlja; Font Mechanical: Marko Milanković; E-mail: redakcija@elektrobeton.net; www.elektrobeton.net; Sledeći broj izlazi 16. novembra

MIKSER

Piše: Dušan Grlja

O JEDNOJ DRUGOJ PANDEMIJI: EKONOMSKA IDEOLOGIJA NEZAVISNOSTI I ŠIRENJE BOLESTI ZAVISNOSTI

Teuća globalna epidemija COVID19 virusa i čitava pometnja oko nje su ostavili po strani ne samo druge ozbiljne zdravstvene probleme savremenog čoveka, već i jednu drugu epidemiju. Reč je o epidemiji bolesti zavisnosti, koja iako predstavlja već dugo, gotovo vekovima, priznat i poznat zdravstveni problem, u proteklih par decenija ona beleži do sada nezapamćen rast. Upravo je ta pandemija bolesti zavisnosti nešto što pokazuje, kao što je to postalo očigledno kod urgentnih ekoloških problema, dasvi, hteli to ili ne, živimo u istom svetu. Ne samo da je zloupotreba raznih supstanci endemska u određenim nerazvijenim zemljama kao i u okvirima siromašnih i marginalizovanih društvenih grupa, već je raširena i u najrazvijenijim zemljama, pa tako i unutar viših društvenih klasa. Drugim rečima, ne samo da niko nije imun na tu epidemiju i ne samo da nema vakcine protiv bolesti zavisnosti, već su i dosadašnji metodi sprečavanja i suzbijanja te epidemije skoro potpuno napušteni. Ovakva situacija je direktna posledica neoliberalnih politika, kao i njima pripadajućih ideologija, koje su pritišcama da se državni budžeti rasterete i da se „stegne kaiš“ javnih rashoda, a konačno i neposrednih mera privatizacije zdravstvene zaštite koje su dovele do gotovo kompletnog kraha javnog zdravstva. Hvatanje u koštac sa problemima javnog zdravstva je jedna od ključnih karakteristika moderne države-nacije još od njenih početaka u XVII veku. Druga polovina XX veka je tako obilovala raznim programima, ako ne baš direktno državno organizovanim onda bar značajno potpomogutim od strane države, kako prevencije tako i lečenja bolesti zavisnosti, i to najviše od alkohola i droga kao najprisutnijih u tom periodu. Međutim, danas sve to izgleda kao davno prošlo vreme iz sada već dovoljno jasnih ekonomskih razloga najmasivnije koncentracije i centralizacije kapitala u čitavoj njegovoj viševekovnoj istoriji. Kako je za tako kratko vreme od svega dve-tri decenije došlo do propasti socijalne države i svima dostupnog zdravstvenog sistema?

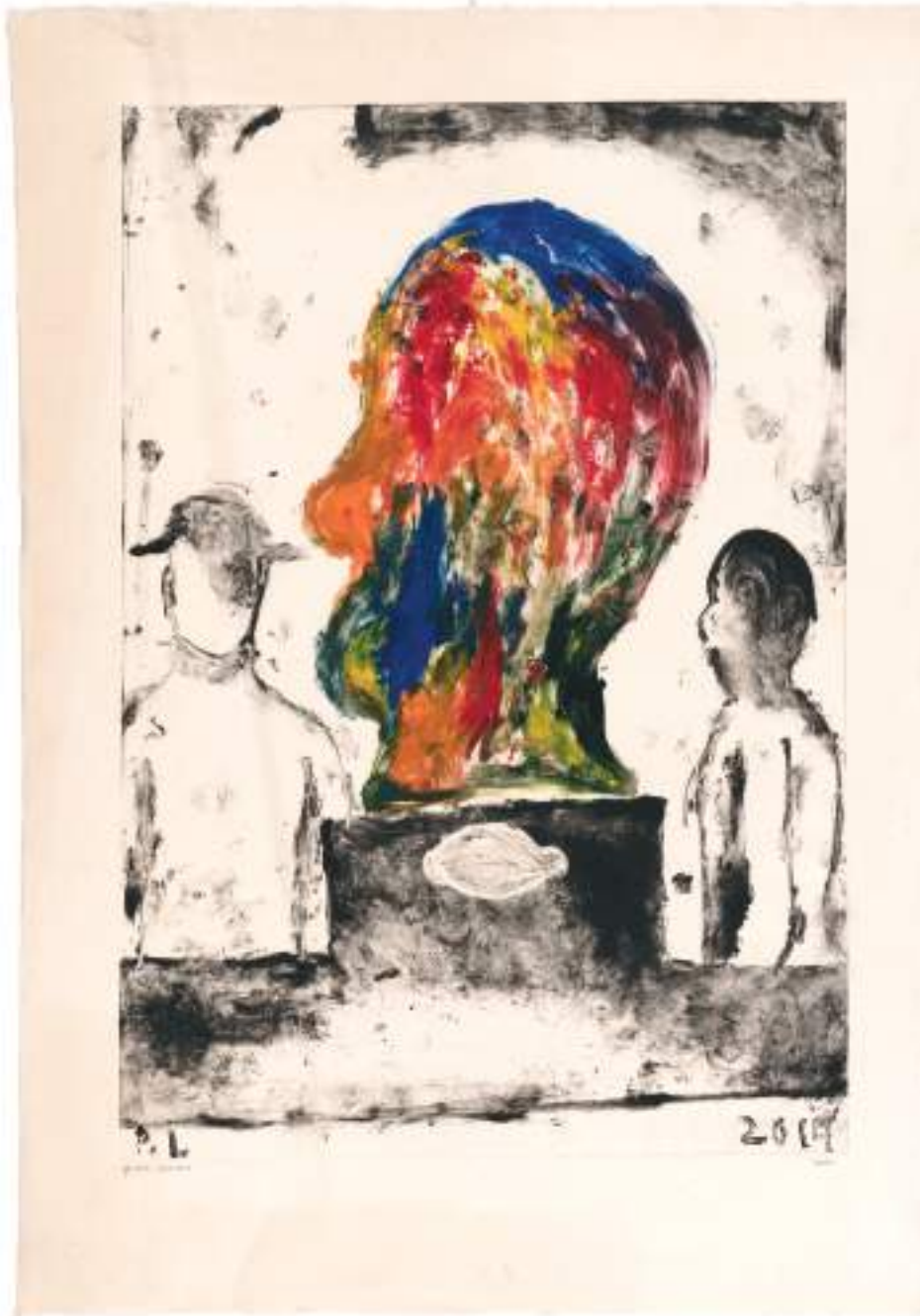
Odgovor na to pitanje je svakako veoma složen i seže mnogo dalje od par decenija, ali se može svesti na jednu ključnu stvar: progresivno pogoršanje pregovaračke pozicije običnih, „malih“ ljudi, odnosno radničke klase. Posle Drugog svetskog rata kapitalističkom sistemu su bili potrebni upravo ti „mali“ ljudi da bi se obnovila ratom uništena infrastruktura, da bi se fabrike napunile za rad

voljnom radnom snagom i da bi on mogao da se suprotstavi idejama, pa donekle i praksi, realno postojećeg socijalizma u kome je, bar u principu, radnička klasa bila vladajuća. Tako je nastala posleratna kapitalistička država blagostanja (*welfarestate*) čiji su sistemi socijalne i zdravstvene zaštite bili gotovo isti kao i u socijalističkim zemljama, a ponegde čak i bolji. Međutim, ključna razlika je ostala u sferi ekonomije, jer je i ta socijalna država

ipak u osnovi počivala na privatnom businessu, tj. na privatnom prisvajanju kolektivno stvorenog viška vrednosti, ma koliko je ključnih privrednih grana bilo stavljeno pod državnu kontrolu i ma koliko su sistemi progresivnog oporezivanja preraspodeljivali javna sredstva u korist radništva. Ipak, nove posleratne generacije su nastojale da takvu državu blagostanja gurnu dalje u pravcu većih individualnih sloboda, neposrednije participacije u

procesima odlučivanja i još ravnopravnije raspodele tokom tzv. crvenih 1960ih godina. Međutim, razni događaji na različitim mestima 1968. godine su predstavljali prelomnu tačku kada su vrhovi vladajućih klasa odlučili da stanu na put tim antikapitalističkim trendovima i preokrenu situaciju u sopstvenu korist. Naftne i druge krize druge polovine 1970ih godina su obezbedile i ekonomski pretekst za uspon neoliberalnih politika koje su tokom naredne decenije oličavali Margaret Tačer u Britaniji i Ronald Regan u SAD. Konačni ekonomski i politički slom Istočnog bloka 1989. godine je obezbedio da liberalna demokratija i slobodnotržišna privreda postanu „jedina igra u gradu“ i od tada su neoliberalne strategije privatizacije, finacijalizacije i budžetskih ušteda postale obavezni ekonomski programi gotovo svih političkih opcija. Tako su 1990e godine na evropskom kontinentu protekle u slavljenju tzv. demokratskih revolucija koje su uklanjale preostale „totalitarne“ režime, kao i procesu ujedinjenja unutar Evropske zajednice, dok je vladajuća „trećeputaška“ socijaldemokratija revnosno ispunjavala neoliberalne programe. Dolazak 2000ih godina je najavio period inteziviranja borbe za astronomske profite kroz tzv. rat protiv terorizma pracen okupacionim vojnim intervencijama bliskoistočnih i azijskih zemalja bogatih naftom i drugim sirovinama, kao i kroz borbu sa sve intenzivnijom konkurencijom globalne ekonomske ekspanzije Kine. Razrešenje finansijske krize 2008. godine uzrokovane neobuzdanim finansijskim spekulacijama time što su se dugovi banaka pokrili javnim sredstvima je pokazalo da se može nekažnjeno ubirati masan profit na račun različitih društvenih slojeva najamne radne snage, i to uprkos velikim protestima, kao i izbornim uspesima Sirize u Grčkoj i Podemosu u Španiji.

Čitav ovaj proces je bio pripreman i poduprt neoliberalnom ideologijom „slobode“ koja počiva na konstrukciji nezavisnog pojedinca. Iako su ideali lične slobode sastavni deo

↑ Robodoba: Peter Larsen, foto: Brian Kure ↓

MIKSER

Dušan Grlja: O jednoj drugoj pandemiji – Ekonomska ideologija nezavisnosti i širenje bolesti zavisnosti

ŠTRAFTA

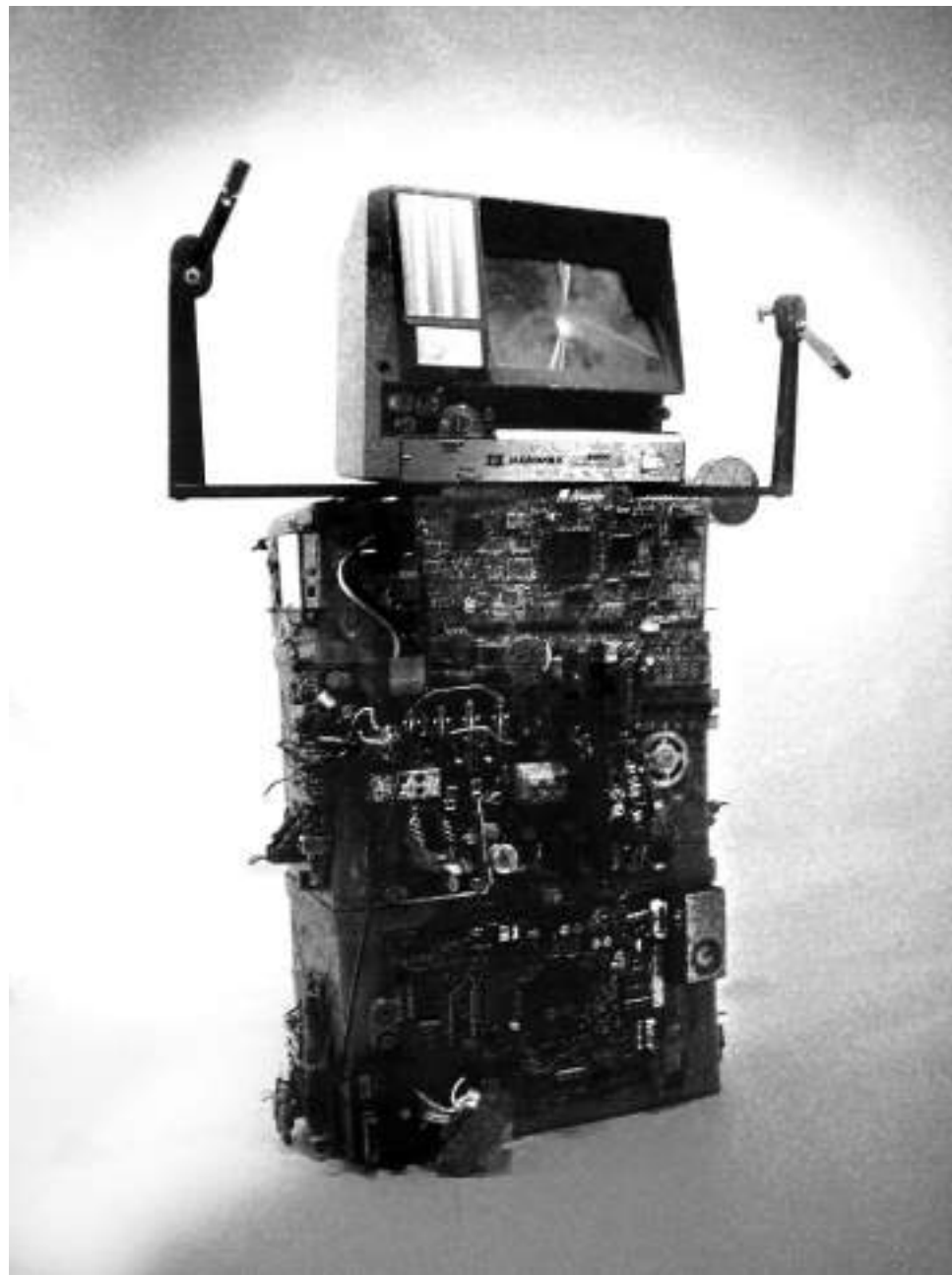
Aleksandra Sekulić: Oktobrova nesetnica

ZID

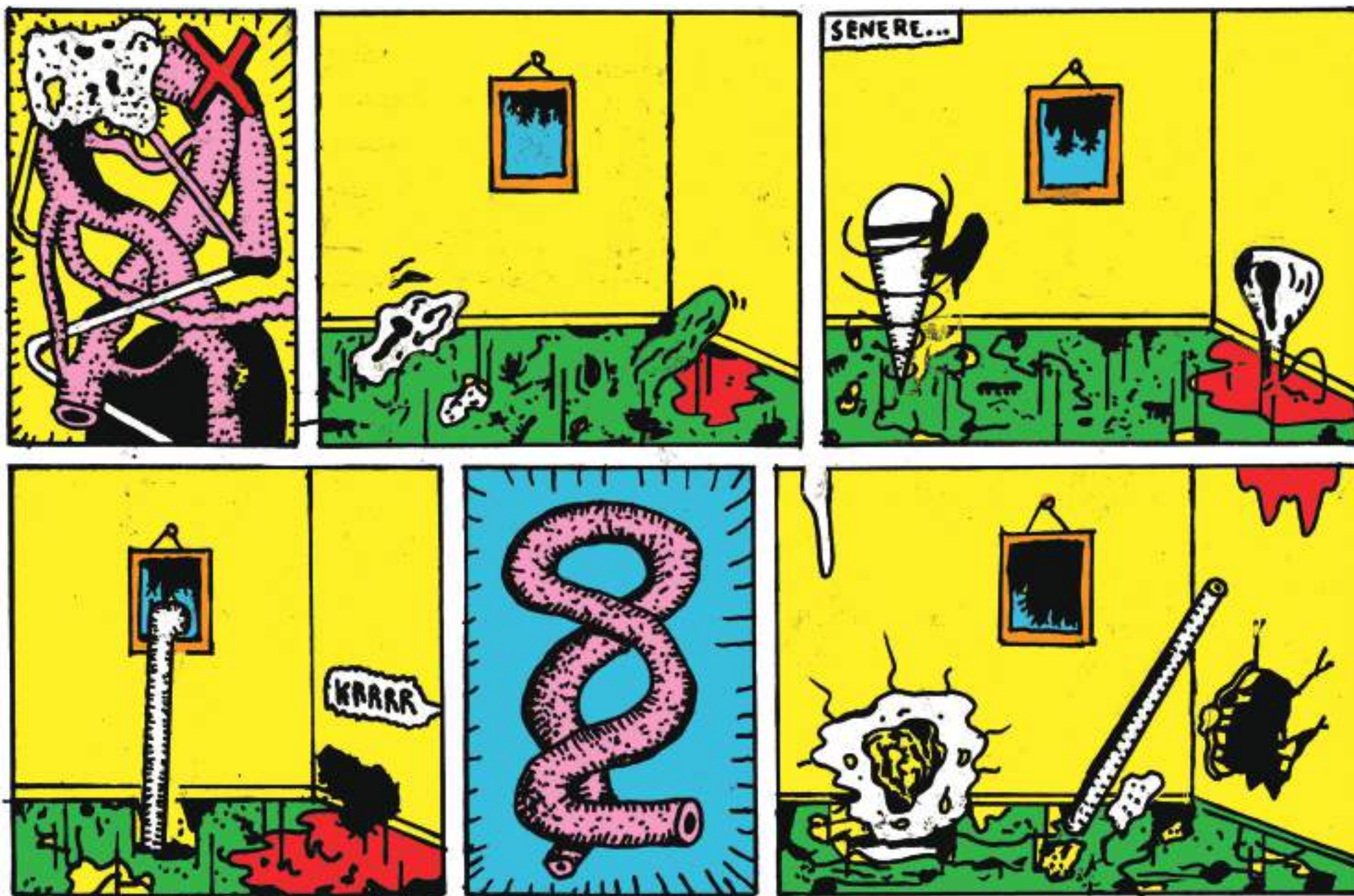
Novo doba: Robodoba

VREME SMRTI I RAZONODE

Eboni Stjuart: Volim ponedeljke

→ Robodoba: Radoban Popović ←

→ Robodoba: Zven Balslev ←

→ Robodoba: Vasje Lebarić ←

vladajuće ideologije još od Francuske revolucije i prosvetiteljstva – koje je Kant definisao kao izlaz iz samoskrivljene nezrelosti, tj. nemoći korišćenja sopstvenog razuma ili duhovne zavisnosti – neoliberalna agenda ih je svela na čisto ekonomske parametre. Nezavisna jedinka je tako neko ko je sposoban da sam obezbedi sve što mu u životu treba putem jedne strogo ekonomske logike investiranja i profitiranja. Dakle, preduslov neoliberalnog solipsizma je uspeh jedinke da kroz slodobno-tržišnu utakmicu obezbedi potrebne količine opšteg ekvivalenta koje može da zameni za sve stvari neophodne za zadovoljenje svih svojih potreba – odnosno, kako to Marks pregnatno formuliše u *Grundrisse*: „Lična nezavisnost [je] zasnovana na stvarnoj (sachlicher) zavisnosti.“ I zaista se tokom proteklih nekoliko decenija može primetiti ubrzanje trenda ka sve većoj komodifikaciji usluga i raznih društvenih odnosa što svakako podupire ideološko obećanje da je individui sve dostupno za određenu sumu novca, te da joj ne treba niko drugi od koga bi zavisila na ovaj ili onaj način. Oslobođen od pritiska obaveza prema bilo kakvom kolektivnom entitetu neoliberalnim merama deetatizacije, privatizacije i finacializacije individuum je uspešan u onoj meri u kojoj samoga sebe sagledava kao ljudski kapital koji kroz slodobno-tržišnu logiku ulaganja i povrata, investicionih rizika i njihove isplativosti, ostvaruje posed opredmećene društvene moći – novca.

Upravo je ovakva situacija doprinela razbuktavanju globalne epidemije bolesti zavisnosti. U pitanju nisu nekakvi zabludeli mladi ljudi koji rekreativnim korišćenjem stimulativnih ili opojnih sredstava postaju zavisnici, već široki slojevi pritisnuti problemima preživljavanja u sve surovijoj kapitalističkoj utakmici. Ogroman porast zavisnosti od *prescription drugs* (lekova na recept), a pogotovo sedativa i opioidnih analgetika, je dodatno ubrzan profitnom logikom velikih farmaceutskih industrija potpomognutih lekarima koji su plaćeni da favorizuju izdavanje određenih medikamenata. Uz to, tzv. rat protiv droge koji SAD forsiraju još od Niksonove administracije je proizveo potpuno obrnute učinke kriminalizacijom upotrebe raznih sredstava i masovnim zatvranjem zavisnika, dok je na globalnom nivou tokove droga stavio pod nadzor i kontrolu različitih opskurnih paradržavnih institucija i grupacija. Konačno, raspad javnih sistema zdravstvene zaštite je čitavu situaciju ostavio na milost i nemilost tržišnih mehanizama, a logika profita koja ih

vodi je samo destimulisala bilo kakav organizovan pokušaj da se obuzda rastuća epidemija bolesti zavisnosti. S druge strane, uznapredovala komodifikacija društvenih odnosa je proizvela i druge vrste zavisnosti: od one koja se tiče preteranog konzumiranja tzv. *junk fooda* do one digitalne zavisnosti od kompjuterskih igara ili društvenih mreža. Čak se može reći i da značajan deo današnje ekonomije funkcioniše pomoću „navlačenja“ na mnoge praktično nepotrebne stvari, pa stoga neki autori govore o limbičkom kapitalizmu. Taj pojam Dejvid T. Korutrajt definiše kao tehnološki napredan, ali društveno regresivan poslovni sistem u kome globalne industrije, često uz pomoć vlada i kriminalnih organizacija, ohrabruju preteranu konzumaciju i time zavisnost, ciljajući na limbički sistem, deo mozga koji je odgovoran za osećanja sreće, zadovoljstva, motivisanosti i drugih sličnih neuroloških funkcija, koji uspevaju da upregnu u profitne svrhe. Međutim, konsumeristička logika instant zadovoljenja može biti samo još jedan novi način da se pobegne od traumatične svakodnevice preživljavanja u savremenom kapitalizmu, a kako je neka trauma, nemogućnost razrešenja problema ili bezizlaz uvek uzrok zloupotrebe raznih sredstava, ona nije dovoljna da objasni vrtoglav porast bolesti zavisnosti.

Dakle, ne radi se o nekakvom jednostavnom ideološkom zavodjenju subjekata od strane hiperkonsumerističkog kapitalizma: reč je, pre svega, o materijanim uslovima egzistencije u današnjem surovom kapitalističkom svetu. Upravo mehanizmi svakodnevnne ekonomske borbe za golu egzistenciju izoluju, atomizuju i otuđuju ljudska bića, a tako nametnuta opsesivna „nezavisnost“ gotovo da nema drugog načina da se prevaziđe osim nekim oblikom zavisnosti. Nametnuta razdvojenost od drugih uništava sve oblike zajednica i zajedništva koje jedine mogu da pruže pomoć, utehu i negu potrebnu za borbu sa bolestima zavisnosti. Okupljanje oko zajedničkih problema, kao i nalaženje zajedničkih načina da se oni prevaziđu – kao što su to na primer udruženja anonimnih zavisnika – predstavlja jedini put u situaciji kada su skoro potpuno uništene institucije zdravstvene zaštite. Kao i drugim sferama, i u ovoj je neophodno samooorganizovanje na principima zajedništva i solidarnosti, jer nas današnja situacija uči da se možemo osloniti samo jedni na druge ida samo sopstvenom zajedničkom akcijom možemo početi da rešavamo nagomilane probleme ■

ŠTRAFTA

Piše: Aleksandra Sekulić

OKTOBROVA NESETNICA

„Uuuu-uuu-uu: tako su odzvanjali prostori; i – je li to bio zvuk? Zvuk – nekog neblag smisla; i on je dostigao retku snagu i jasnost, „uuu-uuu-uu“ razlegalo se polulasno poljima prigradskim Moskve, Petrograda, Saratova: ali fabrička sirena nije svirala, vetra nije bilo; i – čutao je pas. Jesi li slušao oktobarsku tu pesmu: hiljadu devetstina pete?“
Andrej Belj, Petrograd

Oktober, mesec kada se nešto komemorativno misli i piše, posebno o događaju koji tako dugo odzvanja. Pogadate svi – to je godišnjica velikog studentskog protesta u Beogradu 2011. godine. Naravno da ne pogađate svi ovu desetogodišnjicu, kao što ni u ludilu ne mogu zamisliti da se neko pomisli na, po nesećanju srodni, protest na Filološkom fakultetu iz 1998. godine povodom tadašnjeg Zakona o Univerzitetu i ukidanja Katedre za opštu književnost i teoriju književnosti. Za one sa starijim ulaznicama – sećate se, ova su dva protesta bila u razgovoru na stranicama Betona 2011¹, i taj razgovor se i dalje odvija, zadržao je i gotovo istu aktuelnost. Možda je negde na internetu još uvek dostupan video razgovora na Filološkom fakultetu te jeseni 2011, kada je postojala pretnja nasilnog gušenja protesta, te je kao u priči „Aska i vuk“, diskusija o studentskim protestima od 1968. do 2011. trajala dugo u noć i garantovala trajanje protesta ovim zajedničkim viševremenskim dežurstvom (od 1968. i Borke Pavićević do 2011. i Jelene Veljić, u jednoj filološkoj sali ispunjenoj studentima nekadašnjim i aktuelnim, iza barikade). Juče sam ušla u zgradu Filološkog, čisto da preklapajuće mape ovog fakul-

teta osvežim i vidim šta je od topografije u ovoj zgradi slično vremenima ovih protesta – ostala je bista studenta ubijenog u demonstracijama 1930ih, i ostala je spomen ploča studentima Filološkog koji su učestvovali u Narodnooslobodilačkoj borbi, i to jeste konstanta koja je i me- (današnji) dovoljna. Nov je samo jedan sto

na kojem stoji usamljeno sredstvo za dezinfekciju ruku, tu negde gde su stajale barikade 2011, znate one sa onog drugog videa, barikade kod kojih su profesori Filološkog fakulteta fizički napali studente u protestu. Ovaj je oktobar na sebe navukao još jednu godišnjicu: godišnjicu izložbe grupe Momci u Sta-

roj kapetaniji u Zemunu, u okviru Festivala ne-svrstanoj stripa Novo doba 2020. Sigurna sam da će ta izložba, uprkos nasilnom uništenju, cepanju, i zastrašivanju, još odzvanjati ili negde uveliko postoji, titra i čeka, nekom „hodniku koji se pretvara u grožđe“, da se prisetime samo jednog od izdanja ove grupe. Pored uvek novog festivala Novo doba, u Beogradu se ovog oktobra desio i razgovor Wostoka, Zografa i Marije Samardžić, u Centru za kulturnu dekontaminaciju, u uticajima američkog underground stripa na scenu u Jugoslaviji i Srbiji. U razgovor je uključen i Jugoslav Vlahović sa svojim čudesnim arhivom, čime je vremenska mapa domaće strip undergrounda i navedenih uticaja proširena u dubinu dvadesetog veka, same 1960te, što je dobar rezultat za projekat sa naslovom „Usponi, padovi, domašaji i promašaji, i ono što smo zaboravili...“ Viri iz CZKD arhive još jedan oktobar, Kišov, koji je 2012. godine povodom godišnjice smrti pisca upriličio razgovor o književnom delu Danila Kiša, „Peščanik“ i filmskom delu Sabolča Tolnaja „Peščanik“; tada je još bilo moguće misliti o ovom filmu u nekom školskom programu.

U ilegala sećanja, ili prividno nesećanje, povukao se i mnogi oktobar, pre one 2008. godine kada je zbog posete ruskog predsednika Medvedeva naprasno vraćen jedan broj ulica (nazivom) oslobođiocima Beograda iz 1944, a pogotovo pre aktuelnog državnog galimatijasa svih formata priredbi, proslava i proslavskih elemenata: kostima, reenactmenta, nespretno aproprijacije, preklapanja i falsifikata; asimilovanja suprotnih strana i ideologija, nevolje sa absurdima revizionizma, sporadičnih blamova „u ime naroda“ (da, mislim na onu izložbu) i poturenim recitacijama fašističkih bardova i zborša. Dakle ti oktobri „pre“ ovoga spektakla brisali su, ulicu po ulicu, sećanja na korake narodnooslobodilačkih odreda (više o tome u

filmu „Nestanak heroja“ Ivana Mandića), ne bi li ulice postale prazno mesto spremno za prigodne priredbe kojeg god stranog moćnika ili investitora, za orkestriranu setnju, paradu, litiju; popločane, (p)r)okockane. Tako je moguće očekivati na njima bilo šta, kartonske tenkove, preobučene ministre, „alternativne činjenice“, cirkus nelagode sa istorijom i njenog preoblačenja. Hvala suspensu, ovaj oktobar nam već najavljuje bilbordima po Beogradu jedan takav praznik, za sistem uvek nezgodnog sećanja na veliki revolucionarni događaj, oslobođenje Beograda od fašizma koje su izvojevali Narodnooslobodilačka vojska i partizanski odredi Jugoslavije i Crvena armija, a za nas to će biti i godišnjica izlaska knjige Milana Radanovića „Oslobođenje. Beograd, oktobar 1944“.

I interneta je godišnjica, naše velike izložbe na ovim stranicama, časopisa Beton – godišnjica izložbe „Uzemljenje“ održane u novinama/objavljenom stripu u oktobru 2018. „Uzemljenje“ je okupilo radove umetnika kojima je uspostavljeno kritički prostor, nasuprot galerijskim prostorima Beograda u vreme Oktobarskog salona, u vreme kada je premijerka Srbije na drvo želja koje je umetnica Joko Ono ponudila, okačila i svoje misli o Srbiji. Oktobar kao da isparava iz naslova ove manifestacije likovne umetnosti (Beogradsko bijenale), jer već dugo nije bilo pravog razgovora o njenom oktobarskom poreklu i današnjem značenju toga oktobra za Beograd. U potrazi za značenjem, dolazimo do onog prvog, velikog Oktobra, ni petog ni šestog, već Oktobra koji je veliko slovo zaslužio revolucijom koja je promenila svet pre stotinu godina, i koji je zato tako duboko sakrivan, potiskivan, preznačavan, (još uvek) nevidljiv iz sveta uglibljenog u epidemiju, siromaštvo i surovost ■

¹ <http://www.elektrobeton.net/mikser/filoloski-u-egzilu/>

VREME SMRTI I RAZONODE

Piše: Eboni Stjuart

VOLIM PONEDELJKE

Rođena sam u 3.45 ujutru.
Udahnula sam prvi dah u ponedjeljak.
Nikada nisam razumela zbog čega ljudi mrze ponedjeljke.
Da li ste čuli šta ljudi pričaju o ponedeljcima?

*Sranje, sutra je ponedjeljak!
Izgleda da neki boluju od sindroma zvanog ponedjeljak.*

Ponedjeljak je prva od pet prepreka koje moraš preći do veličanstvenog vikenda!
Ljudi mrze ponedjeljke na isti način na koji mrze crnce i muslimane.

Jebeni ponedjeljak!

Kao da ti je ponedjeljak nešto uradio kao da je njegov problem što moraš da ideš na posao kao da je njegov problem što mrziš svoj posao ili što te vlada ne plaća dovoljno da ustaneš ponedjeljkom ili što te je društvo ubedilo da vrediš samo od 9h do 17h, 40 sati, 5 dana u nedelji kao da je ponedjeljak kriv što je nedelja tvoj jedini dan za odmor.

Zašto ljudi ne mrze nedelju?

Naposletku, nedelja je razlog zbog kojeg je ponedjeljak na lošem glasu, zar ne?
Nedelja te podseća na nešto čemu uvek mora doći kraj.
Nedelja je dan koji okončava svoju slavu odustajanjem.

Ponedjeljak je, i neko se nije probudio ovog jutra.
Ponedjeljak je i majka ima samo nedelju dana da isplanira sahranu deteta, sahranu oca, sahranu naše bake.

Svaki dan je ponedjeljak, kada se probudiš.
Svaki dan je nedelja kada naučiš živeti u opraštanju.
Zato slavi svaki dan kada dišeš, kada grabiš dah.
*Slavi svaki dan koji nas uči preživljavanju
iznova i iznova – naročito ponedeljkom.*

Ako ikada budem imala dete, mislim da ću ga nazvati Ponedjeljak.
Dan posle nedelje – posle svetog, došao si ti.
Moram da razmišljam o tebi pre nego što stigneš.
Moram da napravim planove.
Ti si bio razlog početka i kompletiranja, kada se potrudim da se sve dobro završi.

*Ponedeljče, ljudi će govoriti loše stvari o tebi.
Neće te dočekati raširenih ruku.
Neće želeći da im budeš u blizini.
Delovaće kao da je ceo svet protiv tebe.
Ali da nije tebe, mrzeli bi Utorak,
pa Sredu, i tako redom, sve dok cela tvoja rodbina ne nestane.*

Ljudi uvek žele nekoga ili nešto da okrive, Ponedeljče.

Samo se zadesilo da to budeš baš ti – dan koji dolazi posle svih žrtvovanja – i dalje žele nešto više od tebe.
Tebe će želeći samo ako si tu privremeno, ako im daruješ nešto dobro – poput odmora, roštilja, komada trave.
Moraćeš da radiš više od bilo koga kako bi uvek bio svež i nov.
Znam da ti to možeš, Ponedeljku, radio si to i ranije.

Rođena sam u ponedjeljak.
U ponedjeljak u 3.45.

Udahnula sam [prvi dah] ■

Prevela sa engleskog: Milica Arambašić

10. FESTIVAL NESVRSTANOG STRIPA NOVO DOBA ROBODOBA, 7-10. OKTOBRA, BEOGRAD
RIVA BARBARKE, JOSIPA TAVIĆ, APOLOVILIA LUKIĆ, ULIČNA GALERIJA, 8 OKTOBRA, 20h

ZID

Novo doba: ROBODOBA

Dvanaesto izdanje festivala nesvrstanog stripa Novo Doba, održano je od 7. do 10. oktobra, ove godine sa temom „Robodoba“.

Novo Doba je već preko svojih agenata i domaćih ilegalaca zašlo u područja autonomnog izraza mašine kao takve, projektima pionirskim, ali koracima dubokim, da ne pominjemo sad sve eksperimente grupa, podgrupa i pojedinaca. Razlika u izvedbi ovih i ovakvih projekata i opšte histerije pojačane strahom i panikom, ili strahom i panikom pojačanim histerijom (vidite kako je sve svejedno), nasumično i opet na kraju isto. Jedinice i nule, nabacane, tek onako postavljene,

nikada ne mogu biti objašnjene, proglašene nasumičnim, dokle god postoji vera u njih, njihovu vrednost, upotrebnu i ikonoklastičnu, namera k ili potez, poriv, pa makar to bila i zabeleška, nemušta komunikacija, uvažavanje mašine kao takve, kao prvi korak u uspostavljanju mira, nakon neminovnog rata ljudi i mašina. Budite dobri prema mašinama, složenim jedinicama, kompleksnim sistemima, možda će vam baš one suditi. Za štetu nanetu fizičkim nasiljem, verbalnim deliktom, pazite šta pričate, kameru i mikrofonske slušalice uključite kad imate zašto, a ekran i zvuk uvek.

U okviru festivala, u galerijama Stara Kapetanija, Ulična galerija i Remont bile su izložbe umetnika iz Hrvatske, Danske, Francuske, Slovenije, Švedske, Austrije i Srbije, a u AKC Matrijaršija intenzivan radioničarsko-štamparski program.

Radovi sa „Robodoba“:
Radovan Popović, Peter Larsen, Vasja Lebarić,
Zven Balslev